

Dufva, H., A. Mauranen & K. Mäntylä (toim.) 2025. 50 vuotta soveltavaa kielitiedettä: näkökulmia AFinLA ry:n toimintaan. 50 years of applied linguistics in Finland: Perspectives on AFinLA and its activities. AFinLA-teema / n:o 19, 268–287.

Arto Mustajoki
Helsingin yliopisto

Urpo Nikanne
Åbo Akademi

Soveltava kielitiede tieteen vaikuttavuusvaatimuksen näkökulmasta

Nostot

- Tutkimuksella voi olla kahdenlaista vaikuttavuutta, tieteen sisäistä ja tieteen ulkoista.
- Koska soveltava tutkimus on määritelmällisesti käytännön tarpeista lähtevää, sen pitäisi istua erinomaisesti vaikuttavuuden vaatimukseen.
- AFinLA: Soveltava kielitiede tutkii kielellistä toimintaa niin yksilön, yhteisöjen kuin yhteiskunnankin näkökulmista.
- Onko kaikki yhteiskunnallisesti vaikuttava kielentutkimus soveltavaa kielitiedettä?

Abstract

This article critically examines the notion of applied linguistics in relation to the growing demand for demonstrating the societal impact of research. While established frameworks exist for assessing scientific impact within the academic community, societal impact remains a far less defined and often immeasurable concept. Applied linguistics, by its very nature, is closely tied to societal relevance, yet the field has not always explicitly recognized this connection. Moreover, it is not self-evident that all language-related research with social significance neatly fits within traditional definitions of applied linguistics. To address these issues, the article reviews existing definitions of societal impact (as formulated by the Research Council of Finland and the Horizon Programme) and applied linguistics (as articulated by AILA and AFinLA). The authors further propose their own perspectives on the forms and channels of impact, as well as on the broader significance of linguistics for both society and individual citizens.

Keywords: applied linguistics, definitions of impact

Asiasanat: soveltava kielitiede, vaikuttavuuden määritelmät

1 Johdanto

Tarkoituksenamme on pohtia soveltavan kielitieteen käsitettä ja alaa Suomessa ja liittää se laajempaan tiedepoliittiseen keskusteluun tieteellisen tutkimuksen vaikuttavuudesta. Viime vuosina ja vuosikymmeninä päättäjät ovat tivanneet tieteeltä näyttöä siitä, miten se hyödyttää yhteiskuntaa. Koska soveltava tutkimus on määritelmällisesti käytännön tarpeista lähtevää, sen pitäisi istua erinomaisesti vaikuttavuuden vaatimukseen. Näin ei kuitenkaan käytännössä välttämättä ole, koska mikään tieteenala ei ole itsenäinen toimija, joka kehittyy jonkin tietyn suunnitelman mukaisesti. Siksi sillä ei useinkaan ole tarkkaan määriteltä agenda tai toimintakenttää. Tokkopa yksittäiset tutkijatkaan ajattelevat jatkuvasti oman tutkimuksensa vaikuttavuuden muotoja. Niin soveltavan kielitieteen kuin minkä tahansa muunkin tieteenalan piirissä on kuitenkin aiheellista pysähtyä aika ajoin pohtimaan, mitä tieteellisiä teemoja sen piiriin kuuluu ja millaisia yhteiskunnallisen vaikuttavuuden muotoja sillä on. Lähtökohtana tässä tarkastelussa meillä on kaksi tieteen tekemiseen sisäänrakennettua piirrettä – skeptisyys ja kyseenalaistaminen.

Molemmat tämän artikkelin kirjoittajat ovat laaja-alaisia lingvistejä, joiden omat tutkimusintressit kurkottavat kielitieteen reunamille ja niiden ylikin. Nikanne on järjestänyt Åbo Akademiassa vuodesta 2002 lähtien *Språkets funktion* -symposiumia, josta on muodostunut erilaisten kielitieteellisten ideoiden testausareena ja alan tutkijoiden kohtauspaikka. Mustajoki on viime vuosina tutkinut ”maailman suurinta ongelmaa” – miksi ihmisten on niin vaikea ymmärtää toisiaan. Hän on myös laatinut perinteisten oppi- ja sanakirjojen ohella televisiokurssien käsikirjoituksia ja tietokoneavusteista oppimateriaalia.

Kumpikin kirjoittajista on työuransa aikana osallistunut tieteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta koskevaan keskusteluun, Nikanne Suomen Akatemian yhteiskunnan ja kulttuurin tutkimuksen toimikunnan jäsenenä, Mustajoki toimikunnan ja Akatemian hallituksen puheenjohtajana sekä Suomalaisen tiedeakatemian esimiehenä. Nikanne on käsitellyt sekä esiintymisissään että kirjallisesti kielitieteen vaikuttavuuden kysymyksiä

(Nikanne 2006). Mustajoki on kosketellut tutkimuksen vaikuttavuuden problematiikkaa mittaamisen (Mustajoki 2005, 2014), etiikan (Mustajoki 2017) sekä kielitieteen (Mustajoki 2010) näkökulmasta.

Tarkastelemme aluksi tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden muotoja sekä perusteita, joita tiedepolitiikassa käytetään sen merkityksen korostamiseen. Sitten pohdimme, millä kielentutkimuksen alueilla tehdään tutkimusta, jolla on suoraa tai välillistä merkitystä yhteiskunnan tai yksittäisten ihmisten tarpeiden näkökulmasta. Sen jälkeen otamme esille soveltavasta kielitieteestä käytettyjä määritelmiä. Käsittelimämme aiheet toimivat pohjustuksena viimeiselle alaluvulle, jossa perinteisten päätelmien sijasta haastamme soveltavan kielitieteen edustajat vastaamaan kahteen kysymykseen, joiden avulla hahmottuu kuva alan nykytilasta ja tulevaisuuden tavoitteista.

2 Mitä tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus on ja miten sen tuomaa näkökulmaa perustellaan?

Tutkimuksella voi olla kahdenlaista vaikuttavuutta, tieteen sisäistä ja tieteen ulkoista. Tieteen sisäinen vaikuttavuus syntyy julkaisujen merkittävydestä ja näkyvyydestä tutkijoiden omassa piirissä. Vain julkaistu tutkimus voi viedä tieteenalaa eteenpäin ja olla siinä mielessä vaikuttava. Julkaisujen ohella tutkija voi vaikuttaa tiedeyhteisöön esiintymällä konferensseissa, verkostoitumalla ja osallistumalla tieteellisten järjestöjen toimintaan. Tutkijoiden tieteen sisäinen vaikuttavuus on perinteisesti ollut keskeinen valintakriteeri, kun heidän paremmuuttaan on vertailtu esimerkiksi akateemisten tehtävien täytössä, vaikka itse tätä käsitettä ei välttämättä käytetä eksplisiittisenä valintakriteerinä. Tutkimusansioden arviointia helpottamaan on viimeisen 20–30 vuoden ajan kehitetty erilaisia bibliometrisiä mittareita, joiden avulla pyritään kvantifioimaan julkaisujen määrää ja laatua (Mingers & Leydesdorff 2015; Forsman 2016). Myös tieteellisille lehdille lasketaan nykyään viittausten määrään perustuvia vaikuttavuuskertoimia (*impact factor*). Bibliometrinen mittareiden käyttöön liittyy monenlaisia riskejä ja väärinkäytön mahdollisuuksia (Raivio 2020). Siksi perinteisellä vertaisarvioinnilla on edelleenkin tärkeä rooli tutkimusansioden arvioimisessa.

Tutkimuksen tieteen sisäisellä vaikuttavuudella on suora linkki myös sen ulkoiseen vaikuttavuuteen, koska tieteen saavutukset syntyvät tiedeyhteisön kollektiivisen työn tuloksena (Mustajoki 2005, 2017; Aarrevaara ym. 2015). Tämä näkyi hyvin korona-aikana, kun ihmiskunta tarvitsi nopeita keinoja taudin pysäyttämiseksi. Vuosien kuluessa tehty maailmanlaajuinen perustutkimus mahdollisti rokotteiden ja hoitomuotojen intensiivisen kehittämisen.

Kun puhutaan tutkimuksen yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta, on hyvä pitää mielessä, että tutkijat vaikuttavat yhteiskuntaan eniten oppilaittensa kautta. Kun yliopistoista valmistuneet nuoret siirtyvät erilaisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin, he vievät mukanaan koulutuksen aikana saamansa tiedeyhteisön tuottaman tutkimustiedon, jonka tutkimusta tekevä opettaja on heille välittänyt. Samalla heissä toivottavasti syntyy tieteellinen uteliaisuus ilmiöihin, joita he kohtaavat työssään.

Tieteen ulkoisesta vaikuttavuudesta käytetään yleensä käsitettä ”yhteiskunnallinen vaikuttavuus”. Käsitteen käyttöönotto liittyy laajempaan yhteiskunnalliseen kehitykseen niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa. 2000-luvulla maamme poliittiseen kielenkäyttöön levisi vähitellen tulosvastuu (*accountability*). Sen innostamana julkiselle sektorille alettiin esittää vaatimuksia toiminnan tuloksellisuudesta. Valtiollisten ja kunnallisten sektoreiden, laitosten ja yksiköiden olemassaoloa ei enää voitu perustella ideologisilla tai historiallisilla syillä, vaan veronmaksajien rahoilla tapahtuvaa toimintaa tuli voida arvioida sen tuloksellisuuden ja hyödyllisyyden valossa (Kivelä 2010). Uusi ajattelumalli synnytti julkiselle sektorille erilaisia tulosohejauksen malleja, joita on käytetty vaihtelevalla menestyksellä aina meidän päiviimme asti. (Tutkimusrahoituksen osalta Suomessa, ks. Nikanne 2006: 228–230.)

Ajatusmalli kulkeutui vähitellen myös tiedepolitiikan sanastoon. EU:n puiteohjelmärahoitusta perusteltiin niihin liittyvän tutkimuksen yhteiskunnallisella relevanssilla. Suomen Akatemia on käyttänyt samaa perustetta päättäessään erilaisten tutkimusohjelmien rahoituksesta. Temaattisesti selvärajaisessa tutkimusohjelmassa yhteiskunnallisen vaikuttavuuden merkitystä on ollut helpompi perustella kuin yleisessä tutkimushankerahoituksessa. Erillisen strategisen tutkimuksen neuvoston perustaminen vuonna 2014 selvensi yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävään tutkimuksen asemaa, mutta se ei poistanut tarvetta pohtia vaikuttavuusnäkökulmaa myös vapaassa tutkimusrahoituksessa. Kun vaikuttavuusnäkökulma tuli tutkimuksen arviointiin, se linkitettiin aluksi yliopiston niin sanottuun kolmanteen tehtävään (Lyytinen ym. 2015; Miettinen ym. 2015).

Kun ajatus yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vaatimuksesta saavutti tiedemaailman, monet professorit ja muut senioritutkijat ajattelivat, että puhe vaikuttavuudesta on turhaa ja jopa vahingollista, koska se hämärtää käsitystä siitä, että hyvä tutkimus on hyödyllistä ja vaikuttavaa jo sellaisenaan. Tällainen ajattelu perustui tutkijakunnassa laajalle levinneeseen käsitykseen, jonka mukaan korkeatasoinen tutkimus vie tiedettä eteenpäin ja lisää siten ihmisten ymmärrystä maailman ilmiöistä. Diskurssiin liittyi usko siihen, että tiedeyhteisö huolehtii sisällään tutkimuksen laadusta ja että pitkän päälle kaikki tutkimus tuo myös konkreettisia hyötyjä, kunhan vain jaksetaan odottaa. Tämän todisteeksi annettiin esimerkkejä siitä, kuinka alun perin turhaksi koettu tutkimus on poikanut sittemmin paljon erilaisia sovelluksia.

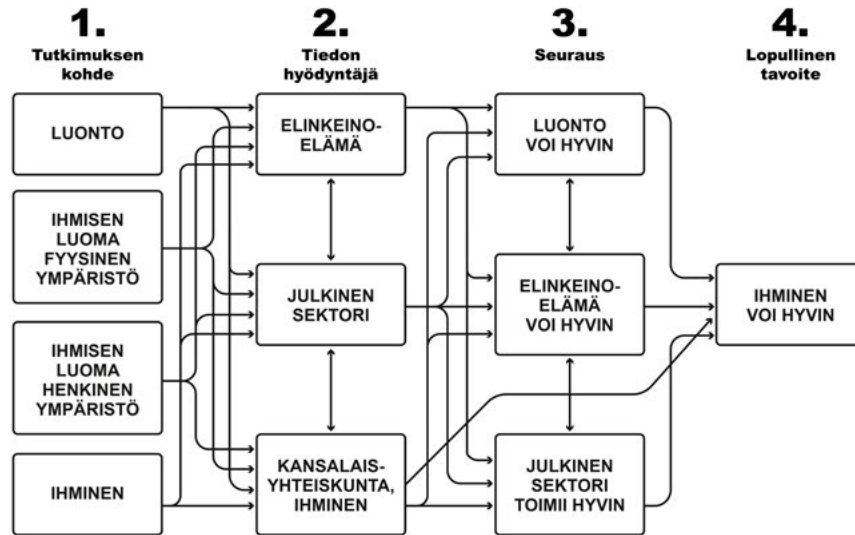
Päättäjillä aikaperspektiivi on kuitenkin kapeampi ja ”vastinetta rahalle” -ajattelu pistää vaatimaan taloudellisesti merkittäviä tuloksia nopealla aikataululla. Rintamalinjat tutkijoiden ja päättäjien välillä eivät kuitenkaan ole näin selkeitä. Akateemisissa piireissä on eri tavoin orientoituneita tutkijoita. Aikaisemmin oli tapana erottaa perustutkimus, joka lähtee puhtaasti tieteen omista intresseistä (ns. *blue skies* -tutkimus) ja soveltava tutkimus, jossa tutkimuksen motiivina ovat käytännön tarpeet. Nykyään enää harvemmin käytetään tätä kahtiajakoa, jonka katsotaan heijastavan pikemminkin tiedepolitiikan retoriikkaa kuin tutkimuksen todellista luonnetta (Calvert 2006; Alastalo ym. 2014). Kun Maarit Valo (2011) Professoriliiton puheenjohtajana pohti tätä kahtiajakoa, hän liitti perustutkimukseen tutkimuksen vapauden ja tutkijalähtöisyyden, kun taas soveltavan tutkimuksen hän yhdisti innovaatiohakuisuuteen ja temaattisuuteen. Hän (mp.) toteaa, että ne ”eivät tietenkään

ole toistensa vastakohtia. Kaikkea tarvitaan. Kuitenkin julkisen rahoituksen tulee kohdistua entistä vahvemmin perustutkimukseen. Se on myös innovaatioiden perusta.”

Paine ottaa vaikuttavuus osaksi tiedepolitiikkaa oli kuitenkin suuri. Siksi itse käsitteen vastustamisen sijasta ruvettiin pohtimaan, mitä se pitää sisällään (Bornmann 2013). Tutkimuksen vaikuttavuuden sisällöstä ja muodoista on ollut alun alkaen erilaisia näkemyksiä. Koska yritysmaailmalla on suorat suhteet poliittisiin päättäjiin, vaikuttavuus ymmärrettiin tiedepolitiikassa aluksi varsin yksioikoisesti tuotannollisina innovaatioina ja keksintöinä. Tämän ajattelun johdonmukaisena seurauksena oli elinkeinoelämältä tullut esitys ottaa patenttien määrä yhdeksi kriteeriksi OKM:n yliopistorahoituksessa käyttämään rahanjakomalliin. Ajatus kuitenkin tyrmättiin vuonna 2005 pidetyssä ensimmäisessä Tiedefoorumissa (Sintonen 2005).

Tarvittiin siis laajempaa tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden määritelmää. Mustajoki (2005) yrittää artikkelissaan mallintaa tutkimuksen vaikuttavuuden kanavia ja siitä saatavia hyötyjä (ks. kuvio 1). Kuvion mukaan elinkeinoelämä ei ole suinkaan ainoa tieteellisen tiedon hyödyntäjätaho, vaan yhtä lailla sille on käyttöä julkisella sektorilla ja yksittäisten kansalaisten elämässä. Oikeuslaitos, koulut, terveydenhuolto, julkinen hallinto ja kaikki muut yhteiskunnan ylläpitämät instituutiot toimivat paremmin ja tehokkaammin, kun niillä on käytössään uusiutuva tieteellinen tieto. Myös yksittäiset kansalaiset ovat tärkeitä tieteellisen tiedon hyödyntäjiä. Luonto, elinkeinoelämä, julkinen sektori sekä kansalaiset itse voivat paremmin, kun he esimerkiksi ottavat rokotuksia, sisäistävät ilmastomuutoksen seuraukset, ymmärtävät elää ekologisemmin ja terveellisemmin, suhtautuvat paremmin muihin ryhmiin kuuluviin ihmisiin ja oppivat kommunikoimaan niin, että kanssakäyminen ihmisten ja ihmisryhmien välillä onnistuu.

Kuvion vasemmassa reunassa olevat laatikot symboloivat sitä, että hyödynnettävä tutkimustieto voi koskea mitä tahansa asiaa: luontoa ja sen ilmiöitä, ihmisen rakentamaa fyysistä ympäristöä (taloja, kaupunkia, teitä jne.), ihmisen luomaa henkistä ympäristöä (kulttuuria, järjestöjä jne.) sekä ihmistä itseään (kehoa, aivojen toimintaa, tunteita ja kaikkea, mikä selittää ihmisen toimintaa). Tieteellinen tieto ei itsessään riitä, vaan sen on kulkeuduttava sitä tarvitsevien tietoon sellaisella voimalla, että se pystyy muuttamaan totuttuja ajatusmalleja ja toimintatapoja.

KUVIO 1. Tutkimuksen vaikuttavuuden kohteet ja seuraukset (Valkeasuo et al. 2024; stilisoitu versio artikkelissa (Mustajoki 2005: 36) olleesta kuviosta).

Edellä kuvatut esimerkit tuovat selvästi esille tutkimuksen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen liittyvän suurimman ongelman: miten sitä voidaan mitata (Bornmann & Marx 2014; Moed & Halevi 2015). Kun Reetta Muhonen (2021) tarkastelee tutkimuksen ja tieteen vaikuttavuuden suurimpia haasteita, kaikki ne liittyvät tavalla tai toisella juuri mitattavuuteen: 1) kausaalisuhteen osoittaminen on usein vaikeaa, koska vaikuttavuuden aikaansaavia syitä on vaikea tunnistaa; 2) aikaan saadut vaikutukset ovat usein moniulotteisia ja vaikeasti yksilöitävissä; 3) tutkimus perustuu aina aikaisempaan tutkimukseen, minkä vuoksi vaikuttavuuden alkuperän kohdentaminen on usein mahdotonta; 4) vaikuttavuuden aikajänne on yleensä pitkä ja siksi välittömiä vaikutuksia ei välttämättä ole havaittavissa.

Kuten on käynyt ilmi vaikuttavuuden mittaamisen ongelmat ovat massiivisia. Ne johtavat siihen, että mitä suuremmasta ja merkittävämmästä vaikutuksesta on kyse, sitä vaikeampaa sitä on mitata. Tutkimuksen avulla synnytyt parannukset yksittäisiin tuotteisiin ovat vielä jotenkin yksilöitävissä, mutta miten voidaan mitata asbestin vaarallisuuden osoittamisen, hallintoprosesseja kehittävän psykologisen sovelluksen tai kieltenopetusta kehittävän uuden opetusmetodin yhteiskunnallinen merkittävyys (Mustajoki 2017: 11). Suuriin mittaamisen ulottumattomissa oleviin vaikutuksiin ovat kiinnittäneet huomiota erityisesti humanistisen alan tutkijat (Heikkilä & Niiniluoto 2016, 2023). Mutta myös luonnontieteissä tieteellisten saavutusten merkitys havaitaan usein vasta vuosien päästä. Tämä näkyy Nobel-palkinnon jaossa. Monet saavat palkintonsa vasta vuosikymmenten kuluttua siitä, kun tieteellinen läpimurto on tehty. Toinen esimerkki: fyysikko Tuomo Suntola sai Millennium-palkinnon vuonna 2018 atomikeroskasvatukseen liittyvästä keksinnöstään, jonka hän oli tehnyt 1974 (Puurunen 2014).

Vaikka vaikuttavuuden mittaamisessa on selvästikin suuria ongelmia, mittariston luomisesta ei ole hevin luovuttu. Silloisen Tekesin ja Suomen Akatemian yhteishankkeena syntyi raportti *Better results, more value – A framework for analysing the societal impact of research and innovation* (Luoma ym. 2011), jossa käytetään käsitteitä vaikuttavuuden kanavat (*impact chains*) ja alueet (*impact areas*). Raportti tarjoaa vain osalle yli 50:sta vaikuttavuuden kanavasta jonkinlaisia mittareita ja useimmat niistäkin ovat niin yleisiä, että ne eivät tarkkaan ottaen kohdistu tutkimuksen vaikuttavuuteen. Raportti oli kuitenkin tärkeä kahdessa mielessä. Ensinnäkin vaikuttavuus on siinä ymmärretty laajasti, niin että yksi neljästä vaikuttavuuden alueista talouden, ympäristön ja hyvinvoinnin rinnalla on ”tieto, taito ja kulttuuri”. Toiseksi se osoitti selvästi, kuinka vaikeaa on keksiä hyviä vaikuttavuuden mittareita.

Jos tiukka kvantitatiivinen lähestymistapa ei näytä toimivan vaikuttavuuden todentamisessa, niin voitaisiinko siinä käyttää vertaisarviointia samaan tapaan kuin tutkimusansioden arvioinnissa (Simpura 2012; Miettinen ym. 2015)? Tästä on joitakin esimerkkejä. Tunnetuin niistä lienee Isossa-Britanniassa toteutettu *Research assessment framework* (REF). Se herätti tiedeyhteisössä paljon kriittistä keskustelua (Muhonen 2018). Suomessa vastavaa metodologiaa on käytetty Aalto-yliopiston tutkimuksen arvioinnissa, jossa kansainvälinen arviointipaneeli arvioi myös laitosten yhteiskunnallista vaikuttavuutta niiden antamien kuvausten pohjalta (RAE Aalto 2009). Arvioinnin tulokset olivat kiinnostavia siinä mielessä, että tutkimussaavutukset eivät näyttäneet paljonkaan korreloivan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kanssa.

3 Horizon European ja Suomen Akatemian määritelmät yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta

Tarkastelemme seuraavassa tarkemmin Horizon Europe ohjelman ja Suomen Akatemian käyttämiä vaikuttavuuden määritelmiä, koska nämä vaikuttavat suoraan sekä tutkimuksen rahoitusinstrumentteihin että rahoituksen piiriin tulevien hankkeiden valintaan.

Horizon Europe (2023; Horizon Europe programme analysis) jakaa vaikuttavuuden *tieteelliseen, yhteiskunnalliseen ja taloudellis-tekniseen* vaikuttavuuteen. Lisäksi otetaan huomioon tutkimusohjelman vaikuttavuuden optimointi.

Tieteelliseen vaikuttavuuteen kuuluvat

- korkealaatuisen uuden tiedon tuottaminen,
- inhimillisen pääoman lisääminen ja tutkimusinnovaatiot sekä
- avoimista lähteistä saatavasta tiedosta huolehtiminen.

Yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen lasketaan

- Euroopan unionin tavoitteiden ja globaalien haasteiden huomioon ottaminen tutkimuksen ja innovaatioiden avulla,
- hyötyjen ja vaikuttavuuden tuottaminen tutkimuksen ja innovaatiotavoitteiden avulla sekä
- tutkimuksen ja innovaatioiden omaksumisen vahvistaminen yhteiskunnassa.

Taloudellis-teknologisena vaikuttavuutena pidetään

- innovaatioiden tuottamaa talouskasvua,
- uusien ja parempien töiden luomista sekä
- investointien lisäämistä tutkimukseen ja innovaatioihin.

Suomen Akatemian (SA) määritelmä (yhteiskunnalliselle) vaikuttavuudelle on Akatemian kotisivuilla ilmaistu seuraavasti:

- Vaikuttavuudella tarkoitetaan tutkimuksen myötävaikutuksia yhteiskunnassa ilmeneviin asioihin ja kehityskuluihin. Vaikuttavuus on monisyinen ilmiö, joka syntyy tutkimustiedon ja muiden tekijöiden vuorovaikutuksessa, usein pidemmän ajan kuluessa.
- Tutkimus vaikuttaa tieteenalasta ja tutkimusorganisaation tehtävistä riippuen monin eri tavoin. Tiede on maailmankuvan ja sivistyksen perusta sekä kestävä hyvinvoinnin ja vaurauden rakentaja, ja sitä käytetään päätöksenteon tukena, käytäntöjen kehittäjänä sekä opetuksen pohjana. Laadukas tutkimus tuottaa osaamista, jolla tartumme suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin.

SA:n määritelmä näyttää vastaavan monilta osin Horizon European määritelmää, mutta painotukset ja jaottelu eroavat hieman toisistaan. Toisessa kappaleessa mainittu asia, tiede maailmankuvan ja sivistyksen perusta, viittaa samaan kuin Horizon European tieteellisen vaikuttavuuden kohdalla mainittu inhimillisen pääoman lisääminen. Lisäksi SA kirjaa tieteen merkityksen päätöksen teon tukena ja sellaisen osaamisen tuottajana, jolla tartutaan suuriin yhteiskunnallisiin aiheisiin. Nämä vastaavat hyvin pitkälle sitä, miten Horizon Europe kuvaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Kestävän hyvinvoinnin ja vaurauden rakentaminen kuuluisi Horizon European ajattelussa selvästi taloudellis-teknologiseen vaikuttavuuteen. Sen sijaan SA:n esiin ottama tieteen vaikuttavuus käytäntöjen kehittäjänä ja etenkin opetuksen tukena voisi kuulua Horizon European määrittelyssä sekä yhteiskunnalliseen että teknis-taloudelliseen vaikuttavuuteen, koska opetus parantaa tieteen ja innovaatioiden vastaanottoa yhteiskunnassa ja opetuksen avulla luodaan uusia ja parempia työpaikkoja ihmisille.

Suomen Akatemian Tieteen tila -raportissa 2016 hahmotellaan tieteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta neljän roolin kautta: 1) tiede maailmankuvan ja sivistyksen rakentajana; 2) tiede vaurauden ja hyvinvoinnin lähteenä; 3) tiede päätöksenteon perustana; 4) tiede käytäntöjen kehittäjänä. Roolit kattavat hyvin kuviossa 1 esitetyt vaikutuksen kanavat ja tiedon hyödyntäjät. Maailmankuvan rakentumista ja käytäntöjen kehittämistä tapahtuu kaiken aikaa niin arjessa kuin työelämässäkin, kun teemme päivittäisiä ostosvalintoja kaupassa, valitsemme tarjolla olevista raaka-aineista yrityksen tarpeisiin sopivat tai pohdimme, mikä olisi ekologisesti paras vaihtoehto yhdistyksen kesäjuhlien järjestämisessä. Merkille pantavaa Akatemian listaamissa tieteen rooleissa on se, että niiden joukosta puuttuu tieteen rooli innovaatiotoiminnan moottorina.

4 Kielentutkimuksen alueita, joilla on suoraa tai välillistä merkitystä yhteiskunnan tai yksittäisten ihmisten tarpeiden näkökulmasta

Soveltavan kielitieteen määritelmät ovat vaihdelleet eri maissa ja eri aikoina (ks. myös Mauranen, tässä julkaisussa; Halonen & Saarinen, tässä julkaisussa). Ennen kuin tartumme niihin, on hyvä pohtia kielitieteen alalla tuotetun tiedon hyödynnettävyyttä ilman määritelmien luomia rajoitteita. Esitettävät ajatukset perustavat kirjoittajien eri foorumeilla pitämiin esitelmiin ja alustuksiin sekä artikkeleihin (Nikanne 2006; Mustajoki 2010).

Tarkastelua helpottamaan kielitiede voidaan ymmärtää puuksi, jossa on runko, oksia ja hedelmiä. Rungon muodostaa tutkimus, jonka tavoitteena on kielen (kielten) rakenteen, kehityksen, variaation ja käytön yleisten lainalaisuuksien ja yksityiskohtien selvittäminen. Käytön tutkimisella tarkoitetaan lingvististä pragmatiikkaa, jonka tavoitteena on ihmisten välisen kanssakäymisen pelisääntöjen tutkiminen eli jonkinlaisen vuorovaikutuksen ”kieliopin” luominen.

Puun oksat johdattavat meidät lähemmäksi käytännön tarpeista kumpuvia kysymyksenasetteluita ja siten myös lähemmäksi soveltavan kielitieteen aluetta. Yhteisenä piirteenä niillä on poikkitieteellisyys (tieteidenvälisyys, monitieteisyys), mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että lingvistit eivät voi tutkia ja ratkaista näitä kysymyksiä turvautumalla vain oman tieteenalansa traditioon ja metodeihin, vaan heidän on käännyttävä muiden tieteenalojen puoleen. Se voi tapahtua laajentamalla omaa horisonttia ja tutustumalla muiden tieteenalojen tarjoamiin välineisiin tai tekemällä yhteistyötä muiden tutkijoiden kanssa. Kielitieteen oksina voidaan nähdä ainakin seuraavia alueita:

- Kielenopetuksen didaktiikka ja pedagogiikka
- Lapsen kielen omaksuminen ja kehitys
- Logopedia
- Tietokonelingvistiikka
- Kulttuurienvälinen viestintä
- Retoriikka
- Leksikografia
- Kielisosiologia ja sosiolingvistiikka
- Kielipsykologia
- Käännöstiede

Eri oksien synnyttämisessä kielitieteen ja jonkin muun tieteenalan merkitys vaihtelee. Yleensä oksa kasvaa vain jos se saa elinvoimansa useammalta kuin yhdeltä alalta. Kielenopetuksen kehittymiseen tarvitaan kielitieteen, pedagogiikan ja oppimispsykologian asiantuntemusta. Logopedia on sidoksista ainakin fonetiikkaan, anatomiaan ja pedagogiikkaan.

Tietokonelingvistiikasta kannattaa mainita erikseen, koska se on laaja nopeasti kehittyvä tieteenala, jonka asema osana soveltavaa kielitiedettä on epäselvä. Nykyään erilaiset tekoälysovellukset ovat arkipäivää. Niiden yhteydessä puhutaan kielimalleista, joiden algoritmit ”oppivat”, kun niille on ensin syötetty valtava määrä tekstejä. Mikä sit-

ten on kielentutkijoiden osuus tällaisessa kehitystyössä? Se vaihtelee. Alkuaikoina kun konekääntäminen ja tekstien automaattinen ymmärtäminen perustuivat kielen rakennesääntöjen kuvaukseen, lingvistien rooli oli ratkaiseva. Tästä kertoo Kimmo Koskenniemen (1983) kaksitasomallin menestys maailmalla. Samoihin aikoihin Fred Karlssonin johtama ryhmä voitti kansainvälisen kilpailun, jossa brittiyritys etsi tehokkainta automaattista tekstianalysointia korpuspohjaisen englannin kielen sanakirjan laatimiseen (Karlsson 2015). Sitten tietokoneiden kapasiteettien monikertaistuminen on johtanut tilastopohjaisten menetelmien yleistymiseen, minkä seurauksena lingvistisen tiedon merkitys on pienentynyt joskaan ei kokonaan kadonnut. On myös huomattava, että tilastopohjaisia menetelmiä voidaan käyttää vain kielissä, joissa on tarjolla riittävästi tekstimassaa algoritmien opettamiseen. Tämän vuoksi valtaosassa maailman 7000 kielestä ne toimivat huonosti tai eivät ollenkaan.

Toinen iso tieteenala, jota on hyvä kommentoida erikseen, on käännöstiede. Alan tutkijat haluavat yleensä määritellä käännöstieteen itsenäiseksi tieteenalaksi eikä soveltavan kielitieteen haaraksi. Tähän kysymykseen Liisa Tiittulan ja Leena Kolehmainen laaja artikkeli (2020) tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman eritoten, kun otetaan huomioon sen julkaisufoorumi: se on julkaistu kirjasarjassa *Kielitieteen menetelmiä I-IV*. On selvää, että osa käännöstieteen tutkimuskysymyksistä on kaukana kielentutkimuksesta, esimerkiksi se, miten kääntäjä hyödyntää työssään konekääntämistä ja erilaisia sanakirjoja, mutta samanlaisia erityisiä tutkimuskohteita on myös monilla soveltavan kielitieteen alalla.

Jos (soveltavan) kielitieteen rajoja halutaan levittää vielä laajemmalle kuin mitä yllä olevassa listassa on tehty, mahdollisia ehdokkaita ovat ne alat, joissa tutkitaan ja tulkitaan ihmisen tuottamia tekstejä, kuten kirjallisuustiede ja eksegetiikka (Raamatun selitysoppi). Mielenkiintoinen ehdokas soveltavan lingvistiikan alueeksi on oikeuslingvistiikka. Sen sisällä käytetään myös käsitettä forensinen lingvistiikka, jota kuuluu soveltavan oikeustieteen piiriin (Salmi-Tolonen 2008: 376). Englanninkielinen termi *forensic linguistics* kattaa kuitenkin koko alan. Suomessa oikeuslingvistiikka ei ole kovin iso ala, mutta sen tutkimusta ja opetusta kuitenkin on jonkin verran (Mattila 2009; Uusitalo 2019; Siirainen 2024; Attila 2025). Joissakin muissa maissa lingvistejä käytetään asiantuntijoina oikeusistuntoissa paljon useammin kuin meillä (Mustajoki 2015).

Millaisia hedelmiä sitten kielitieteen puu tuottaa? Erilaisen ristiinpölyttämisen ja ristiinpölyttymisen seurauksena syntyy monia positiivisia vaikutuksia, joissa voidaan erottaa erilaisia toimijoita ja vaikuttamisen tasoja.

- Kansalaisten ymmärrys (kielitietoisuus laajasti ymmärrettynä) koskien
 - » kielen luonnetta
 - » kielen muuttumista
 - » kielenkäyttötilanteiden hallintaa
 - » kielen oppimisen mekanismeja
 - » vuorovaikutustaitojen kehittymistä
 - » kielen merkitystä kaikessa oppimisessa
 - » kielen osuutta ajattelussa ja ymmärtämisessä
 - » omaa ja muiden kieli-identiteettiä
 - » kielten eroja

- Kansalaisten äidinkielen taito:
 - » kyky tuottaa ja ymmärtää erilaista puhetta
 - » kyky tuottaa ja ymmärtää erilaisia tekstejä
 - » vuorovaikutustaito
 - » kokoustamisen taito
 - » vaikuttamisen taito
 - » viestinnän organisoimis- ja suunnittelutaito
- Vieraiden kielten taito: soveltuvin osin sama kuin edellä + kääntämisen taito
- Ammattilaisten taito opettaa äidinkieltä ja vieraita kieliä
- Sanakirjat ja kieliopit
- Selkokielen kehittäminen ja lukihäiriöisten sekä afasia- ja dementiapotilaiden auttaminen
- Oikoluku- ja tavutusohjelmat
- Hakualgoritmit, puheen tunnistaminen, ihmisen ja koneen välinen kommunikaatio, digitaalinen puhe
- Kielenhuolto
- Kielipolitiikka

Hedelmät ovat siis moninaiset. Ne eivät synny koskaan vain kielentutkijoiden työn seurauksena, vaan niiden edellytyksenä on jatkuva yhteistyö eri aloilla toimivien tutkijoiden välillä. Puu tarvitsee kasvaakseen myös hyvän maaperän, mikä syntyy koulutuksen yleisestä tasosta ja yhteiskunnan luomista otollisista olosuhteista.

5 Soveltavan kielitieteen järjestöjen määritelmät omasta alastaan

Tässä luvussa tarkastelemme, kuinka soveltavan kielitieteen järjestöt ovat määritelleet ja kuvanneet sitä, mikä on soveltavaa kielitiedettä, eli millaista kielitiedettä ne katsovat edustavansa. Tarkastelemme AFinLAN lisäksi myös kansainvälistä AILA-järjestöä ja brittiläistä BAAL-yhdistystä. Soveltavan kielitieteen nykyisistä määritelmistä paistaa mielestämme läpi yhteiskunnallisen vaikuttavuuden käsite. Käymme ensin tässä luvussa läpi soveltavan kielitieteen omat määritelmät alastaan, ja sen jälkeen luvussa 6 tarkastelemme, miten nämä määritelmät suhtautuvat luvussa 3 esitettyihin yhteiskunnallisen vaikuttavuuden määritelmiin.

Soveltava kielitiede on AFinLAN perustamisesta kertovassa lehdistötiedotteessa kuvattu lähinnä kielenopetukseen liittyväksi kielitieteellisen tutkimuksen soveltamiseksi (AFinLA 50 vuotta/år/years 1970–2020/21). Nykyäänkin yhdysvaltalaisen Center for Applied Linguistics -keskuksen tavoitteet ovat vahvasti sidoksissa kielten opetukseen (CAL). Näkemykset siitä, mitä soveltava kielitiede on, ovat kuitenkin yleensä laajentuneet ja kasvaneet ulos yksinomaan kielenopetukseen liittyvästä kielitieteen soveltamisesta.

Soveltavan kielitieteen kansainvälinen yhteistyöjärjestö AILA määrittelee soveltavan kielitieteen kotisivuillaan (<https://aila.info/>; haettu 19.8.2024) seuraavasti:

Applied Linguistics is an interdisciplinary and transdisciplinary field of research and practice dealing with practical problems of language and communication that can be identi-

fied, analysed or solved by applying available theories, methods and results of Linguistics or by developing new theoretical and methodological frameworks in Linguistics to work on these problems. Applied Linguistics differs from Linguistics in general mainly with respect to its explicit orientation towards practical, everyday problems related to language and communication. The problems Applied Linguistics deals with range from aspects of the linguistic and communicative competence of the individual such as first or second language acquisition, literacy, language disorders, etc. to language and communication related problems in and between societies such as e.g. language variation and linguistic discrimination, multilingualism, language conflict, language policy and language planning.

Määritelmän keskeinen sisältö voidaan koota neljän pääpointin alle:

- [1] Tutkimuksen lähestymistapa: moni- tai poikkitieteinen.
- [2] Tavoite: kieleen tai viestintään liittyvien käytännön ongelmien ratkaiseminen.
- [3] Teoreettinen ja metodinen pohja, vaihtoehto 1: valmiit kielitieteelliset teoriat, menetelmät tai tulokset.
- [4] Teoreettinen ja metodinen pohja, vaihtoehto 2: soveltavassa tutkimuksessa kehitetyt omat kielitieteelliset teoriat ja menetit.

AILA:n määritelmän mukaan ero soveltavan kielitieteen (*applied linguistics*) ja muun kielitieteen (*linguistics in general*) välillä on lähinnä tutkimuksen tavoitteessa (kohta 2: käytännön ongelmien ratkaisu). Myös moni- tai poikkitieteisyyden edellytys (kohta 1) on nimenomaan soveltavalle kielitieteelle tyypillistä. Metodien osalta soveltava kielitiede näyttäisi AILA:n katsannossa olevan osa muuta kielitiedettä, mutta jos kielitieteellinen tutkimus pyrkii selvittämään kieleen tai viestintään liittyviä ongelmia ja on monitieteistä, se kuuluu soveltavan kielitieteen alaan.

Ennen kuin käymme tarkastelemaan suomalaisia tulkintoja soveltavan kielitieteen alasta ja tehtävästä, otamme vielä esille brittiläisen soveltavan kielitieteen yhdistyksen (British Association of Applied Linguistics, BAAL) esittämän määritelmän, koska se tuo muista poikkeavan näkökulman. BAAL erottaa kotisivuillaan olevalla havainnollisella videolla käsitteet soveltava kielitiede (*applied linguistics*) ja kielitiede sovellettuna (*linguistics applied*) (<https://www.baal.org.uk/british-association-for-applied-linguistics/what-applied-linguistics-is-and-does/>). Näistä kielitiede sovellettuna tarkoittaa ”teoreettisen kielitieteen” saavuttamien tulosten soveltamista käytännön kohteisiin. Sen sijaan soveltava kielitiede on oma tutkimusalansa. BAAL:n mukaan soveltava kielitiede on kielitiedettä, jolla on kytkös todellisen elämän tilanteisiin (*real life situations*) tai muihin tieteisiin. Tässäkin ajattelussa monitieteisyys on siis soveltavan kielitieteen ominaisuus, samoin edellytetään jonkinlaista käytännönläheisyyttä, mutta ei välttämättä ongelmanratkaisua. Lisäksi myös kaikki kielentutkimus, jolla on kytkös johonkin konkreettiseen kielenkäytön alaan (media, lakitms.) on soveltavaa kielitiedettä. Tosin se, mitä todellisen elämän tilanteilla tarkoitetaan, jää tulkinnanvaraiseksi. Myös ”teoreettisen kielitieteen” käsite esitetään vain vastakohtana soveltavalle kielitieteelle.

Näin ollen BAAL toisaalta supistaa soveltavan kielitieteen alaa jättämällä siitä pois kielitieteellisten teorioiden suoran soveltamisen käytäntöön, toisaalta laajentaa sitä niin, että kaikki monitieteinen kielitieteellinen tai todellisen elämän tilanteisiin liittyvä tutkimus

lasketaan soveltavaksi kielitieteeksi. Tämän laajennuksen vuoksi eronteko ”soveltavan kielitieteen” ja ”kielitieteen sovellettuna” välillä hämärtyy. Jos vaikkapa autonomisen kielitieteen menetelmin laadittua kielioppimallia sovelletaan todellisen elämän tilanteisiin esimerkiksi kouluopetuksessa: onko se silloin soveltavaa kielitiedettä vai kielitiedettä sovellettuna?

Suomalaisten tutkijoiden näkemyksiä soveltavan kielitieteen alasta ovat käsitelleet esimerkiksi Kari Sajavaara (1980) kirjassaan *Soveltava kielitiede* sekä Hannele Dufva, Mari Aro, Minna Suni ja Olli-Pekka Salo artikkelissaan *Onko kieltä olemassa?* (2011). Kari Sajavaara (1980: 5) on samoilla linjoilla kuin AILA:

Soveltava kielitiede pyrkii ratkaisemaan sellaisia yksilön tai yhteisön ongelmia, jotka liittyvät kieleen.

Dufva ym. (2011: 28) katsovat kolme vuosikymmentä myöhemmin, että soveltava kielitiede oli kehittynyt siihen suuntaan, ettei se enää ollut vain teoreettista kielitiedettä soveltavaa ja sen avulla ongelmia ratkaisevaa tutkimusta vaan soveltavaksi kielitieteeksi oli luettava sellainen tutkimus, joka pyrkii olemaan kielen käyttäjien kannalta merkityksellistä ja joka pyrkii luomaan omia teoreettisia kannanottojaan. Tässä he viittaavat Pennycookiin (2001, 2010).

Tässä on nähtävissä ajattelutapa, jossa soveltavan kielitieteen alaa laajennetaan kielen opetuksen ja ongelmanratkaisun ulkopuolelle. Näin ollen Dufvan ym. ajattelu on lähellä BAAL:n tapaa määritellä soveltava kielitiede todellisen elämän tilanteisiin liittyväksi tutkimukseksi, mutta on sitäkin sallivampi, koska monitieteisyyttä ei eksplisiittisesti (ainakaan tässä) vaadita. Olennaista on tutkimuksen merkityksellisyys kielen käyttäjien kannalta. Se samoin kuin kriittinen tutkimusote ovat toki vaikeasti todennettavia kriteereitä. Teoreettisen kielitieteen käsite on tässäkin epäselvä, ja sen voidaan tulkita tarkoittavan soveltavan kielitieteen ulkopuolelle jäävää kielentutkimusta. Toisaalta mikä tahansa kielitiede, joka on kriittistä ja kielen käyttäjien kannalta merkityksellistä, on soveltavaa kielitiedettä. Niinpä tältä osin sama tutkimus voi olla yhtäaikaan teoreettista ja soveltavaa kielitiedettä, jos ei oleteta, että käsitteet sulkevat toisensa pois ja teoreettinen kielitiede on vain sitä kielitiedettä, joka ei täytä soveltavan kielitieteen kriteereitä.

Lopuksi tarkastellaan AFinLAn kotisivuilla (<https://afinla.fi/>) olevaa määritelmää soveltavasta kielitieteestä. Siinäkin soveltavan kielitieteen ala on määritelty laajasti:

Soveltava kielitiede tutkii kielellistä toimintaa niin yksilön, yhteisöjen kuin yhteiskunnankin näkökulmista monitieteisistä ja yhteiskunnalliseen todellisuuteen nivoutuvista lähtökohdista käsin.

Määritelmävirke on varsin tiivis. Sen voi kuitenkin purkaa osiin, jolloin ilmenee, että soveltavaa kielitiedettä on tutkimus, joka täyttää seuraavat vaatimukset:

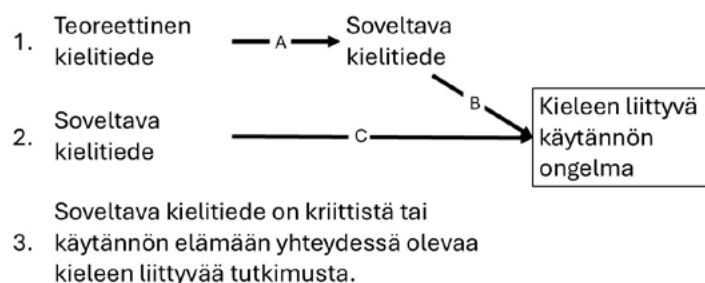
- a) Tutkimuksen kohde on kielellinen toiminta.
- b) Tutkimuksen näkökulma on yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan.
- c) Tieteellinen lähestymistapa on monitieteinen ja yhteiskunnallinen.

Kriteeri c (lähestymistapa) on vahvimmin rajoittava, koska se rajaa soveltavan kielitieteen monitieteiseen ja yhteiskunnalliseen tutkimukseen. Kriteeri a (tutkimuksen kohde) viittaa kielelliseen toimintaan, joka voidaan tulkita kielen käytön tutkimukseksi. Laajemman tulkinnan mukaan myös kielen rakenteen tutkimus voi olla kielellisen toiminnan tutkimuksen kohde, koska kielen rakenne mahdollistaa kielellisen toiminnan. Kriteeri b (näkökulma) ei juuri rajoita tutkimuksen alaa vaan sen tehtävänä on pikemminkin sallia erilaiset näkökulmat. Voi tietenkin ajatella, että tämäkin kriteeri sulkee pois sellaisen kielitieteen, joka tutkii kielen rakennetta, sanastoa ja muuta järjestelmää ottamatta kantaa siihen käyttäkö kieltä yksilö vai yhteisö.

Yhteenvetona voidaan todeta, että nykyisellään soveltavan kielitieteen piirissä on kahdenlaisia oman alansa määritelmiä: **Ongelmien ratkaisua korostavat määritelmät** katsovat, että soveltavan kielitieteen alaa on kieleen liittyvien ongelmien ratkaisu. Tämän voi tehdä kahdella tavalla: (i) joko soveltava kielitiede soveltaa teoreettisen kielitieteen menetelmiä ja tuloksia ongelmien ratkaisuun, tai (ii) soveltavalla kielitieteellä on omat menetelmänsä, joilla kieleen liittyviä ongelmia ratkaistaan. (AILA, Sajavaara 1980). **Yhteiskunnallisesti ja kielen käyttäjien kannalta merkityksellistä tutkimusta korostavat määritelmät** puolestaan katsovat, että soveltavan kielitieteen alaan luetaan kaikki yhteiskunnallisesti merkittävät tutkimusaiheet ja kielen käyttäjien kannalta merkityksellinen uusi tieto. Tällä kannalla on esimerkiksi BAAL. Suomalaisista tutkijoista Dufva & al. (2011) puolustavat vahvasti tällaista soveltavan kielitieteen määritelmää.

6 Soveltava kielitiede ja tieteen yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Seuraavaksi katsomme, miten soveltavan kielitieteen edustajien määritelmät tieteenalasta vastaavat sitä, miten tieteen yhteiskunnallinen vaikuttavuus on määritelty (ks. edellä luku 3). Tätä havainnollistetaan kuviossa 2:

KUVIO 2. Soveltavan kielitieteen toimintatavat, tavoitteet ja suhde teorian menetelmien muodostukseen.

Kuvio 2 kuvaa eri toimintatapoja, joilla soveltavaa kielitiedettä tehdään. Toimintatavassa (1) soveltava kielitiede voi ottaa muusta (teoreettisesta) kielitieteestä teorian, metodit ja tulokset ja selvittää, kuinka niiden avulla ratkaistaan jokin käytännön ongelma. Toimintatavassa (2) soveltava kielitiede ratkaisee käytännön ongelman, mutta kehittää sitä varten omat menetelmät ja teorian. Toimintatapa (3) eroaa toimintatavoista (1) ja (2) siten, että se ei edellytä erityistä vaikkapa yhteiskunnallista ongelmaa, joka (soveltavan) kielitieteen pitäisi ratkaista.

Ainakin jossain määrin toimintatavat heijastavat soveltavan kielitieteen kehitystä soveltavasta tutkimuksesta omaksi kielentutkimuksen osa-alueekseen. Samalla soveltavan kielitieteen alaa tarkastellaan laajemmasta perspektiivistä. Kaikissa edellä esitetyissä määritelmissä soveltava kielitiede nähdään osana kielitiedettä, vaikka eroa ”teoreettiseen kielitieteeseen” pyritäänkin korostamaan.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus toteutuu toimintatavoissa (1) ja (2) tavoitteena ratkaista konkreettisia ongelmia. Sen sijaan toimintatavassa (3) yhteiskunnallinen vaikuttavuus syntyy tutkimuksen ja sen tulosten merkityksestä yhteisölle. Toimintatapa (1) eroaa tavoista (2) ja (3) siinä, että soveltavan kielitieteen ei ajatella luovan omia soveltavalle kielitieteelle ominaisia menetelmiä ja teorioita vaan se tukeutuu niissä muun kielitieteen saavutuksiin.

Luvussa 5 jaettiin soveltavan kielitieteen määritelmät toisaalta ongelmaratkaisua korostaviin ja toisaalta yhteiskunnan ja kielen käyttäjien kannalta merkityksellistä tutkimusta korostaviin. Seuraavaksi katsomme, miten nämä kaksi tapaa nähdä soveltavan kielitieteen ala suhteutuu luvussa 4 esiteltyihin yhteiskunnallisen vaikuttavuuden määritelmiin.

Ongelmanratkaisu on selvästi yhteiskunnallista vaikuttavuutta, ja tähän viittaavat myös edellä luvussa 3 esiteltyt Horizon Europe -rahoitusohjelman määritelmät yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta, puhutaanhan siinä muun muassa globaalien haasteiden ratkaisemisesta tutkimuksen ja innovaatioiden avulla. Suomen Akatemia korostaa tieteen roolia päätöksenteon tukena, tosin tämä ei tarkoita, että tutkimuksen merkitys ongelmien ratkaisussa syntyisi suoraan tutkimustuloksista vaan ”laadukas tutkimus tuottaa osaamista, jolla tartumme suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin” (ks. ed. luku 3). Tutkimus luo siis henkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä sille, että ihmiskunnan suuria ja viheliäisiä ongelmia¹ voidaan ratkaista.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ei välttämättä ole rahoittajienkaan määritelmissä konkreettisten ongelmien ratkaisemista vaan eri tavoin paremman yhteiskunnan ja maailman tavoittelemista ja rakentamista. Ei ole myöskään aina selvää, mitä ongelma ja sen ratkaiseminen tarkoittavat. Esimerkiksi voidaan ottaa Suomen Akatemian ajatus tieteestä vaurauden rakentajana. Köyhyys ja puutteelliset elinolot ovat suuria yhteiskunnallisia

¹ Ihmiskunnan suurista ongelmista on erilaisia listauksia, esimerkiksi European Institute of Innovation and Technology <https://www.eit.europa.eu/global-challenges> ja The Millenium Project (<https://millennium-project.org/challenges-overview/>) mainitsevat ympäristökysymykset, yhteiskunnan ja demokratian kehityksen ja raaka-aineiden riittävyyden ihmiskuntaa koskeviksi suuriksi haasteiksi. Vastaavassa Suomen Akatemian laatimassa listassa vuodelta 2011 mainitaan seuraavat haasteet: pohjoinen ilmasto ja ympäristö, kestävä energia, kulttuurien vuoropuhelu, terve arki kaikille, oppiminen ja osaaminen media-yhteiskunnassa sekä väestön ja yksilön ikääntyminen (ks. esim. <https://www.laakari-lehti.fi/ajassa/ajankohtaista/akatemia-laittoi-taas-tieteen-tilan-syyniin/>)

ongelmia, mutta jos tutkimus luo vaikkapa valmiiksi hyvinvoivaan yhteiskuntaan entisestään suurempaa vaurautta jonkin keksinnön kautta, ei ole selvää, ratkaistaanko näin jotain ongelmaa. Tai jos Horizon Europe -ohjelman mukaisesti tutkimuksen ja innovaatioiden merkitys vahvistuu yhteiskunnassa, se ei välttämättä vaikkapa Suomessa korjaa mitään isoa ongelmaa vaan voi parhaassa tapauksessa vahvistaa ennestään hyvää kehitystä. Niinpä kielitieteeltäkään ei voida edellyttää suoraa ongelmien ratkaisua, jotta se olisi yhteiskunnallisesti vaikuttavaa. Toisaalta jos kielitiellinen tutkimus kykenee auttamaan yhteiskunnan kannalta olennaisten ongelmien ratkaisemissa, vaikuttavuus on ilmeistä.

Soveltavan kielitieteen määritelmistä Dufvan ym. (2011) tapa ajatella ei edellytä ongelmanratkaisua vaan tutkimuksen merkitsevyyttä kielen puhujien kannalta. He selvittävät määritelmässään, että kielen käyttäjien kannalta merkitsevä tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jolla on kriittinen tutkimusote (ks. ed. luku 5). Tämän voi olettaa artikkelin muun sisällön perusteella viittaavan *kriittiseen lingvistiikkaan*. Tieteen termipankissa termi kriittinen lingvistiikka määritellään seuraavasti: ”kielitieteen ala, joka selvittää muun muassa kielen ja ideologian sekä kielenkäytön ja vallankäytön riippuvuuksia.” Kielen ja vallan tai ideologioiden välisten suhteiden tutkimus voi luonnollisesti olla yhtä lailla teoreettista tai suoraan yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen pyrkivää, mutta jos otetaan huomioon Dufvan ym. määritelmän laajempi konteksti, kyse on todennäköisesti jälkimmäisestä tulkinnasta. On tietysti myös mahdollista, että kriittisyydellä viitataan tieteellisen tutkimuksen yleiseen ominaisuuteen verrattuna esimerkiksi selvitystyön kaltaiseen kuvailevaan tutkimukseen.

AFinLAN määritelmä ei edellytä soveltavan kielitieteen tutkimukselta ongelmanratkaisua vaan katsoo soveltavan kielitieteen lähtevän ”monitieteisistä ja yhteiskunnalliseen todellisuuteen nivoutuvista lähtökohdista”. Yhteiskunnalliseen todellisuuteen nivoutumisen voidaan tulkita tarkoittavan ’yhteiskunnalliseen todellisuuteen vaikuttavaksi’ tai ’yhteiskunnallista todellisuutta koskevaksi’. Jälkimmäinen tulkinta ei välttämättä edellytä suoraan vaikuttamiseen pyrkimistä.

Perinteisesti soveltavan kielitieteen alaan on luettu kuuluvaksi kielen opetus. AFinLAN perustamisasiakirjoissa (AFinLA 50 vuotta/år/years 1970–2020/21) soveltava kielitiede käytännössä kuvataan juuri kielenopetuksen tutkimukseksi. Kielenopetuksen tutkimus on edelleen AFinLAN ydinalueita. Kielenopetuksen tutkimus on selvästi yhteiskuntaan vaikuttavaa, mutta ei kuitenkaan ole yhteiskuntaa koskevaa tutkimusta. Niinpä voidaan lähteä siitä, että AFinLANin määritelmässä yhteiskunnalliseen todellisuuteen nivoutuvalla tutkimuksella tarkoitetaan yhteiskuntaan vaikuttavaa tutkimusta.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus voi olla suoraviivaisempaa, kuten Horizon Europe -ohjelman määrittelyssä, tai välillisempää ja kokonaisvaltaisempaa, kuten Suomen Akatemian määritelmässä. Myös soveltavan kielitieteen omissa määritelmissä omasta tieteenalastaan on samantapainen kahtiajako. Suoraviivaisempi näkemys lähtee siitä, että soveltava kielitiede pyrkii ratkaisemaan kielitieteen keinoin yhteiskunnan kieleen liittyviä ongelmia, ja laajempi näkemys korostaa tutkimuksen monitieteisyyttä ja jonkinlaista yhteyttä yhteiskuntaan. AFinLAN käyttämä lähestymistapa kuuluu jälkimmäiseen ryhmään.

7 Lopuksi: Kysymyksiä soveltavan kielitieteen edustajille

Kuten edellä on käynyt ilmi, soveltavan kielitieteen määritelmät alastaan lähtevät tavalla tai toisella käytännönläheisyydestä, mistä muodostuu selvä yhteys yhteiskunnallisen vaikuttavuuden käsitteeseen. Lisäksi soveltava kielitiede määritellään usein suhteessa ”teoreettiseen kielitieteeseen” kuitenkin niin, että teoreettisen kielitieteen käsite esiintyy määritelmässä vain negaation kautta – kielitieteenä, joka ei ole soveltavaa kielitiedettä. Tekemämme analyysi tutkimukselle asetettavista vaikuttavuusvaateista ja soveltavan kielitieteen määritelmistä johtavat kysymään, pitäisikö AFinLA:n piirissä pysähtyä tarkastelemaan, mitä alan käytännönläheisyys todellisuudessa merkitsee nykyisen tiedepolitiikan yleisessä kontekstissa. Lisääkö alalla tehtävän tutkimuksen sovellettavuus sen painoarvoa entisestään? Samalla on kuitenkin mietittävä, olisiko tarkoituksenmukaista pohtia alan piiriin kuuluvien kielitieteen sovellusalueiden kattavuutta. Siksi esitämme pohdittavaksi kaksi kysymystä:

1. Onko kaikki soveltava kielitiede määritelmän mukaisesti yhteiskunnallisesti vaikuttavaa, ja jos on niin millä tavalla?
2. Onko kaikki yhteiskunnallisesti vaikuttava kielentutkimus soveltavaa kielitiedettä?

Toinen kysymyksistä haastaa siis ottamaan kantaa peruskysymykseen soveltavan kielitieteen toiminta-alasta: mitkä yhteiskunnallisesti merkittävät kielentutkimuksen alueet kuuluvat sen piiriin. Tästä voidaan käydä tieteellistä debattia, mutta siihen joudutaan ottamaan joka tapauksessa kantaa, kun hyväksytään artikkeleita AFinLAN julkaisuihin ja esitelmää seuran järjestämiin konferensseihin. Yksi rajausta joudutaan tekemään myös jaettaessa AFinlandia-palkintoja. Seuran kotisivulta luemme: ”Tarkoituksena on löytää palkittavaksi korkeatasoisia tutkimuksia, jotka voivat olla miltä tahansa soveltavan kielentutkimuksen alueelta (kielenoppiminen, kielenopetus, kielitaidon arviointi, kääntäminen ja tulkkaus, psykolingvistiikka, sosiolingvistiikka, diskurssintutkimus jne.).” Raati joutuu siis pohtimaan mitä ”jne.” tarkoittaa käytännössä.

Toivomme, että artikkelimme on antanut uusia näkökulmia sekä teoreettisille että käytännön tarpeista lähteville pohdintoille soveltavan kielitieteen määritelmästä.

Kirjallisuus

- Aarveaara, T., J. Puukka, J. Ritsilä & J. Wikström 2015. Korkeakoulujen yhteiskunnallinen vaikuttavuus–vaikuttavuuden kanavat. *Vastuullinen ja vaikuttava. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 13, 77–98.
- AFinLA = Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys, kotisivut, URL: <https://afinla.fi/>
- AFinLA 50 vuotta/ år/ years 1970 –2020/21 = Historiaesittely, koostaneet A. Huhta & M. Lappalainen. <https://afinla.fi/afinla-ry/>
- AILA = Association Internationale de Linguistique Appliquée, <https://aila.info>.
- Alastalo, M., R. Kunelius & R. Muhonen 2014. Evidenssiä eliitille ja kansainvälistä huipputiedettä? Tutkimuksen vaikuttavuuden mielikuvastot tiedepolitiikan resursseina. Teoksessa R. Muhonen & H.-M. Puuska (toim.) *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 119–149.
- Attila, E. 2025. *”Perunan on oltava komission päätöksessä edellytettyä siemenluokkaa”: Säädoskielen predikaattiverbit luomassa oikeuksia ja velvollisuuksia*. Dissertationes Universitatis Helsingiensis 57/2025. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- BAAL = British Association of Applied Linguistics. <https://www.baal.org.uk/british-association-for-applied-linguistics/what-applied-linguistics-is-and-does/>.
- Bornmann, L. 2013. What is societal impact of research and how can it be assessed? A literature survey. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 64 (2), 217–233.
- Bornmann, L. & W. Marx 2014. How should the societal impact of research be generated and measured? A proposal for a simple and practicable approach to allow interdisciplinary comparisons. *Scientometrics*, 98, 211–219.
- CAL = Center of Applied Linguistics. <https://www.cal.org/>
- Calvert, J. 2006. What’s special about basic research? *Science, Technology & Human Values*, 31 (2), 199–220.
- Dufva, H., M. Aro, M. Suni & O.-P. Salo 2011. Onko kieltä olemassa? *AFinLA-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 3, 22–34.
- Forsman, M. 2016. *Julkaisut ja tieteen mittaaminen. Bibliometriikan käännekohtia*. Tampere: Enostone.
- Heikkilä, T. & I. Niiniluoto 2016. *Humanistisen tutkimuksen arvo: kuusi murrettavaa myyttiä ja neljä uutta avainta*. Institutum Romanum Finlandiae.
- Heikkilä, T. & I. Niiniluoto (toim.) 2023. *Aika haastaa humanistit. Puheenvuoroja humanistisen tutkimuksen puolesta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Horizon Europe 2023. *Evidence framework on monitoring and evaluation of Horizon Europe*. Staff working document 27 April 2023.
- Horizon Europe programme analysis: *Impact assessment, evaluation and monitoring of Horizon Europe*. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/shaping-eu-research-and-innovation-policy/evaluation-impact-assessment-and-monitoring/horizon-europe-programme-analysis_en
- Karlsson, F. 2015. *Ulkopuolelta rahoitetut projektit*. 375 humanistia -portaali. <https://375humanistia.helsinki.fi/fred-karlsson/ulkopuolelta-rahoitetut-projektit>
- Kivelä, J. 2010. *Valtiokonsernin talousohjauksen tila – tuki vai taakka?* Tampere: Tampereen Yliopistopaino <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7996-0>
- Koskeniemi, K. 1983. *Two-level morphology: A general computational model for word-form recognition and production*. University of Helsinki, Department of General Linguistics.
- Luoma, T., P. Raivio, J. Tommila, K. Lunabba, K. Halme, K. Viljamaa & H. Lahtinen 2011. *Better results, more value – A framework for analysing the societal impact of research and innovation*. Tekes Review 288.
- Lyytinen, A., S. Hölttä, J. Kivistö, V. Kohtamäki, H. Mugabi & E. Pekkola 2015. Korkeakoulujen kolmas tehtävä ja sen mittaaminen: kansainvälinen selvitys. Teoksessa *Vastuullinen ja vaikuttava: Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 49–78. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-352-1>

- Mattila, H. E. S. 2009. Oikeuslingvistiikka. Teoksessa M.-G. Martti (toim.) *Oikeusjärjestys*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 131–194.
- Miettinen, R., J. Tuunainen & T. Esko 2015. Epistemological, artefactual and interactional-institutional foundations of social impact of academic research. *Minerva*, 53, 257–277.
- Mingers, J. & L. Leydesdorff 2015. A review of theory and practice in scientometrics. *European Journal of Operational Research*, 246 (1), 1–19.
- Moed, H. F. & G. Halevi 2015. Multidimensional assessment of scholarly research impact. *Journal of the Association for Information, Science and Technology*, 66 (10), 1988–2002.
- Muhonen, R. 2018. Vaikutusten mittaamisesta prosessien ja vuorovaikutuksen tukemiseen. *Tiedepolitiikka*, 2, 28–34.
- Muhonen, R. 2021. Tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnin haasteet. *Vastuullinen tiede*. TSV <https://vastuullinentiede.fi/fi/jatkokaytto/tutkimuksen-yhteiskunnallisen-vaikuttavuuden-arvioinnin-haasteet>
- Mustajoki, A. 2005. Tutkimuksen vaikuttavuus: mitä se on ja voidaanko sitä mitata? *Tieteessä tapahtuu*, 6, 33–37. <http://www.tieteessatapahtuu.fi/0705/mustajoki.pdf>
- Mustajoki, A. 2010. Some thoughts on the societal impact of linguistics. *Russian Language Journal*, 60, 271–278. <https://www.jstor.org/stable/pdf/43669187.pdf>
- Mustajoki, A. 2014. Risks of the use of bibliometrics at the system level. *Proceedings of the 8th Forum on the Internationalization of the Sciences and Humanities*. Berlin: Deutsche Universitätszeitung, 17–18.
- Mustajoki, A. 2015. *Miksi lingvistit lappaavat Venäjällä oikeudessa*. Oikiksen blogi. <https://blogs.helsinki.fi/oikeustieteellinen/author/mustajoki/>
- Mustajoki, A. 2017. Tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden eettisiä kysymyksiä. *Tieteessä tapahtuu*, 35 (5), 3–13. <https://journal.fi/tt/article/view/65823>
- Nikanne, U. 2006. Kielitieteellisen perustutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus. *Puhe & Kieli*, 26, 213–218.
- Pennycook, A. 2001. *Critical Applied Linguistics*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Pennycook, A. 2010. *Language as a Local Practice*. London & New York: Routledge.
- Puurunen, R. L. 2014. A short history of atomic layer deposition: Tuomo Suntola's atomic layer epitaxy. *Chemical Vapor Deposition*, 20 (10-11-12), 332–344.
- RAE Aalto 2009. *Striving for excellence: Aalto University research assessment exercise 2009 and bibliometric analysis 2003–2007*. Project report Aalto University.
- Raivio, K. 2020. *Näytön paikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sajavaara, K. 1980. *Soveltava kielitiede*. Helsinki: Gaudeamus.
- Salmi-Tolonen, T. 2008. Forensista lingvistiikkaa – kielentutkimuksen juridisia sovelluksia. Teoksessa R. Foley, T. Salmi-Tolonen, I. Tukiainen & B. Vehmas (toim.) *Kielen ja oikeuden kohtaamisia. Heikki ES Mattilan juhla kirja*. Helsinki: Talentum, 375–393.
- Siirainen, H. 2024. *Stylometrisen kirjoittajan analyysin simuloiminen. Tekoälyjen ja ihmiskirjoittajien tyylien erottelusta*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Simpura, J. 2012. Kolmannen asteen yhteys: tutkitun tiedon hankekohtainen, panoskohtainen ja institutionaalinen vaikuttavuus. *Yhteiskuntapolitiikka*, 77 (1), 63–71. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102973/simpura.pdf?sequence=1>
- Sintonen, K. 2005. Ensimmäinen Tiedefoorumi: Tutkimuksen voimavaroja syytä koota yhteen. *Acatiimi* 6. https://arkisto.acatiimi.fi/2005/6_05/6_05_8.htm
- Suomen Akatemia: *Tieteen tila 2016*. https://www.aka.fi/globalassets/2-suomen-akatemia-toiminta/2-tietoaaineistot/aka_tieteen_tila_yksi.pdf
- Suomen Akatemia Yhteiskunnallinen vaikuttavuus. <https://www.aka.fi/suomen-akatemia-toiminta/mita-teemme/yhteiskunnallinen-vaikuttavuus/> (luettu 10.11.2025).
- Tieteen termipankki 10.11.2025: Kielitiede: kriittinen lingvistiikka. (https://tieteen-termipankki.fi/wiki/Kielitiede:kriittinen_lingvistiikka.)

- Tiittula, L. & L. Kolehmainen 2020. Käännöstiede ja sen menetelmät. Teoksessa M. Luodonpää-Manni, M. Hamunen, R. Konstenius, M. Miestamo, U. Nikanne & K. Sinnemäki (toim.) *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia Nro 1457. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 942–983.
- Uusitalo, H. 2019. *Tausta, tekijä ja kieli. Filologinen tutkimus Aitolahden koodeksin lainsuomennoksesta*. Turku: Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/handle/10024/147258>
- Valkeasuo, L, I. Koivulehto, R. Muhonen, A. Mälkki & I. Nokso-Koivisto 2024. *Tutkijan verkkokurssi tutkimuksen vaikuttavuudesta*. Helsingin yliopisto. <https://digicampus.fi/course/view.php?id=4811>
- Valo, M. 2011. Perustutkimus on innovatiivista. *Acatiimi*, 3. https://arkisto.acatiimi.fi/3_2011/03_11_01.php